

Vlada Republike Srbije
KOORDINACIONO TELO ZA
RODNU RAVNOPRAVNOST

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ,
БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

British Embassy
Belgrade

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia

Sigurnost
žena i devojčica
u javnom prostoru

Sigurnost žena i devojčica u javnom prostoru

Participacija građana i uključivanje stejkholdera u procese planiranja urbanog razvoja

dr Nataša Čolić, naučni saradnik

Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije

Maj 2023.

Sadržaj

1. Integrisanje rodne perspektive u praksu planiranja urbanog razvoja kroz participaciju građana i učešće stejkholdera
2. Participacija u politikama na nacionalnom nivou
3. Participacija na primeru Strategije održivog urbanog razvoja RS do 2030
4. Primena neformalnih metoda participacije u procesima planiranja urbanog razvoja – primeri iz prakse

**Planiranje
urbanog razvoja,
participacija i
rodna
ravnopravnost**

- Održivi urbani razvoj u Republici Srbiji treba da podstiče ekonomski efikasan, **socijalno pravedan** i ekološki odgovoran pristup planiranju, identifikovanju i rešavanju ključnih problema urbanog razvoja, kao i uspostavljanje okvira za povezivanje tradicionalnog sistema planiranja i novog sistema finansiranja aktivnosti u urbanim područjima (Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030, „Službeni Glasnik RS“ br. 47/19)
- Cilj je da se obezbede **jednake mogućnosti** za muškarce i za žene u različitim sferama svakodnevnog života, uzmu u obzir njihove potrebe, uključujući i one u oblasti „**ekonomije nege – care economy**“ (koje su često neprepoznate), i obezbedi pristupačnost kako procesima donošenja odluka, tako i u pogledu urbanih sadržaja / javnih službi (Rohr et al., 2018)
- Iako je jednaka zastupljenost žena i muškaraca u procesima participativnog planiranja važna, neophodno je obezbediti mogućnosti za integraciju **rodne perspektive**, tj. **rodno-specifičnog znanja** u proces planiranja (Rohr et al., 2018)
- Metode procene uticaja planskog dokumenta na stanovništvo (Social Impact Assessment - **SIA**) i procene uticaja planskog dokumenta na rodnu ravnopravnost (Gender Impact Assessment - **GIA**) realizuju se kroz participativni proces sa postojećim i budućim korisnicima prostora u međunarodnom kontekstu;

Participacija u politikama na nacionalnom nivou

- ✓ Poglavlje 22 u procesu pridruživanja EU, 2019;
- ✓ Ukaz o proglašenju Zakona o potvrđivanju dodatnog protokola Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi o pravu da se učestvuje u poslovima lokalnih vlasti, 2018;
- ✓ Uredba o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika, 2019;
- ✓ Zakon o lokalnoj samoupravi, 2018;
- ✓ **Zakon o rodnoj ravnopravnosti, 2021;**
- ✓ **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**
- ✓ **Zakon o planiranju i izgradnji, 2014, 2021;**
- ✓ Zakon o prostornom planu RS, 2010; Nacrt PPRS do 2035;
- ✓ Zakon o planskom sistemu, 2018;
- ✓ Strategija održivog urbanog razvoje RS do 2030, 2019;
- ✓ Ustav Republike Srbije, 2006;

UN Agenda 2030

Poglavlje 22 – regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata Akcioni plan, 2019

URBACT

Co-funded by
the European Union
Interreg

Cilj 11, kao jedan od 17 Ciljeva održivog razvoja koji zajedno čine Agendu 2030 Ujedinjenih nacija, odnosi se na gradove koji treba da budu održivi, inkluzivni, bezbedni i rezilijentni.

- Potcilj 11.3: unaprediti urbanizaciju i **kapacitete za participativno, integralno i održivo planiranje** i upravljanje ljudskim naseljima

Cilj 16: Mir, pravda i snažne institucije

- Potcilj 16.7: osigurati odgovorno, inkluzivno, **participativno** i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima
- Potcilj 16 b: promovisati i sprovoditi nediskriminatorne zakone i politike radi postizanja **održivog razvoja**

Planiranje i sprovođenje Kohezione politike EU za period 2021–2027, korišćenjem evropskih strukturnih i investicionih fondova (Evropski fond za regionalni razvoj, Evropski socijalni fond i Kohezioni fond).

- Aktivnosti koje mogu biti finansirane: izgradnja i unapređenje infrastrukture, razvoj obrazovanja i stručno usavršavanje, istraživanje, inovacije, preduzetništvo itd.
- URBACT program otvoren za gradove iz Srbije u 2023. godini <https://urbact.eu/>

***Ukaz o proglašenju
Zakona o
potvrđivanju
dodatnog protokola
Evropskoj povelji o
lokalnoj
samoupravi o pravu
da se učestvuje u
poslovima lokalnih
vlasti, 2018**

Član 2 – Primena mera za pravo na učestvovanje u poslovima lokalnih organa vlasti

- Države potpisnice će preduzeti sve mere koje su neophodne da se realizuje pravo na učestvovanje u poslovima lokalnih organa vlasti.
- [...] obezbeđivanje uspostavljanja procedura za **uključivanje građana, što može da podrazumeva konsultativne procese, lokalne referendume i peticije**, i, tamo gde lokalna samouprava ima veliki broj stanovnika i/ili pokriva veliki geografski prostor, mere da se uključi lokalno stanovništvo **na nivou koji im je blizak**;

***Uredba o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika, 2019**

Član 40 - Obaveza sprovođenja konsultacija

Predlagači dokumenata javnih politika, odnosno obrađivači zakona dužni su da tokom izrade tog dokumenta, odnosno zakona, tj. tokom sprovođenja ex-ante analize efekata, sprovedu **konsultacije** sa predstavnicima svih ciljnih grupa i ostalih zainteresovanih strana identifikovanih u skladu sa članom 11. ove uredbe, koristeći primerenu tehniku konsultacija.

Član 41 - Metode konsultacija

1) fokus grupa; 2) okrugli sto; 3) polustrukturirani intervju; 4) panel; 5) anketa; 6) prikupljanje pisanih komentara.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti, član 40, 2021

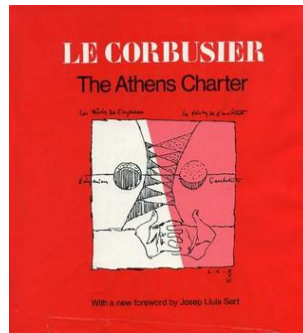
- ...prilikom planiranja, upravljanja i sprovođenja planova, projekata i politika razvoja i unapređenja saobraćaja i infrastrukture se sprovodi postupak urođnjavanja i **integriše rodnu perspektivu u planiranje** saobraćajne politike i razvoja infrastrukture u cilju povećanja mobilnosti i unapređenja bezbednosti.
- U jedinicama lokalne samouprave prilikom planiranja, upravljanja i sprovođenja **planova, projekata i politika razvoja** i unapređenja saobraćaja i infrastrukture sprovodi se postupak urođnjavanja i integriše se rodna perspektiva u planiranju saobraćajne politike i razvoja infrastrukture u cilju povećanja mobilnosti i unapređenja bezbednosti.

Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine

- Ključne preporuke za Strategiju za rodnu ravnopravnost:
Sistematsko i sveobuhvatno **uključivanje** svih ranjivih grupa [u procese donošenja, sprovođenja i praćenja javnih politika]

Prostorni plan republike Srbije do 2035. godine (nacrt plana)

- Rodna ravnopravnost **terminološki neprepoznata** u dokumentima urbanističkog i prostornog planiranja, kao i u politikama urbanog razvoja

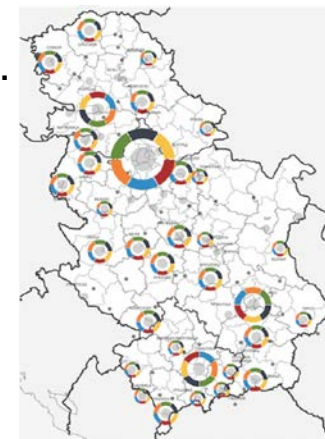
- Cilj PPRS u domenu socijalnih prava i razvoja javnih službi: „ostvariti direktne pozitivne efekte razvoja javnih usluga na postizanje ravnopravnosti, univerzalnosti, kontinuiteta, dostupnosti i prilagođavanja mreže objekata radi pružanja usluga za **sve** korisnike“.
- Hibridni participativni proces za PPRS 2035 uključio je oko 1000 učesnika, **54,4% žena i 45,6% muškaraca**

Strategija održivog urbanog razvoja RS do 2030, 2019

Paket mera 3.4: Podizanje **nivoa transparentnosti** u procesu donošenja odluka o urbanom razvoju kroz unapređenje participacije građana i uključivanja stejkholdera u okviru strateškog cilja **Društveno blagostanje:**

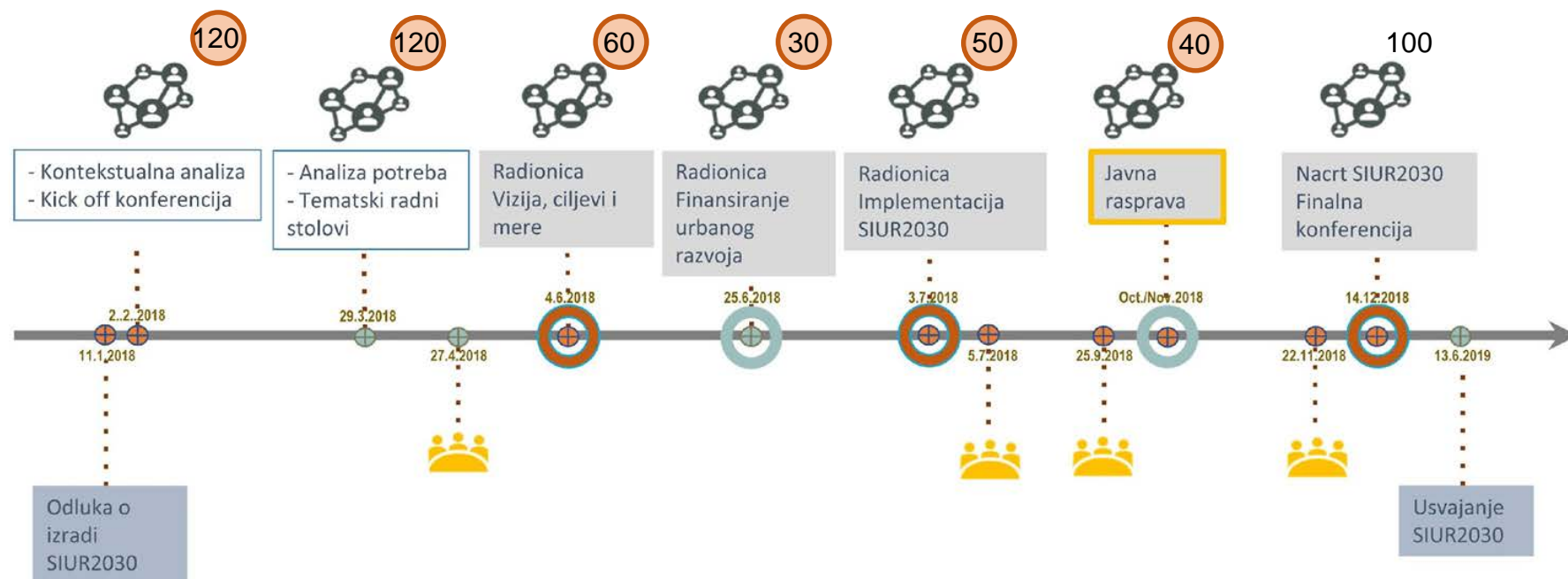
- Podizanje svesti građana i stejkohodera o pravu uključivanja u proces donošenja odluka o urbanom razvoju kroz **informisanje, konsultacije i aktivnu participaciju**
- Jačanje društvene odgovornosti i balansiranje javnih i privatnih interesa u procesima donošenja odluka
- Unapređenje procedura participacije kroz sprovođenje e-participacije, referenduma, javno-privatnog dijaloga, javnih konsultacija, panela za građane, saveta građana, građanskih inicijativa
- **Evaluacija i diseminacija** primera dobre prakse.

Participacija na primeru Strategije održivog urbanog razvoja RS do 2030 – nacionalni nivo

Proces izrade SOURS
2030, učesnici:
ministarstva i državne
institucije, pokrajinske
vlasti, lokalne
samouprave, instituti,
zavodi, fakulteti,
urbanistička preduzeća,
regionalne i lokalne
razvojne agencije,
međunarodne organizacije
i ambasade, nevladine
organizacije, udruženja
građana, javnost.

Izvor: SOUR RS 2030

- U procesu izrade SOURS 2030. je učestvovalo 66,8% žena i 33,2% muškaraca
- Rodna ravnopravnost je terminološki neprepoznata u okviru strateških ciljeva i paketa mera, iako se u okviru paketa mera „Društveno blagostanje“ navodi da je neophodno obezbediti dostupnost usluga za sve članove lokalne zajednice.

**Participacija kao
instrument za
proveru SWOT
analize u
urbanim
područjima u
Srbiji**

Izvor: SOUR RS 2030

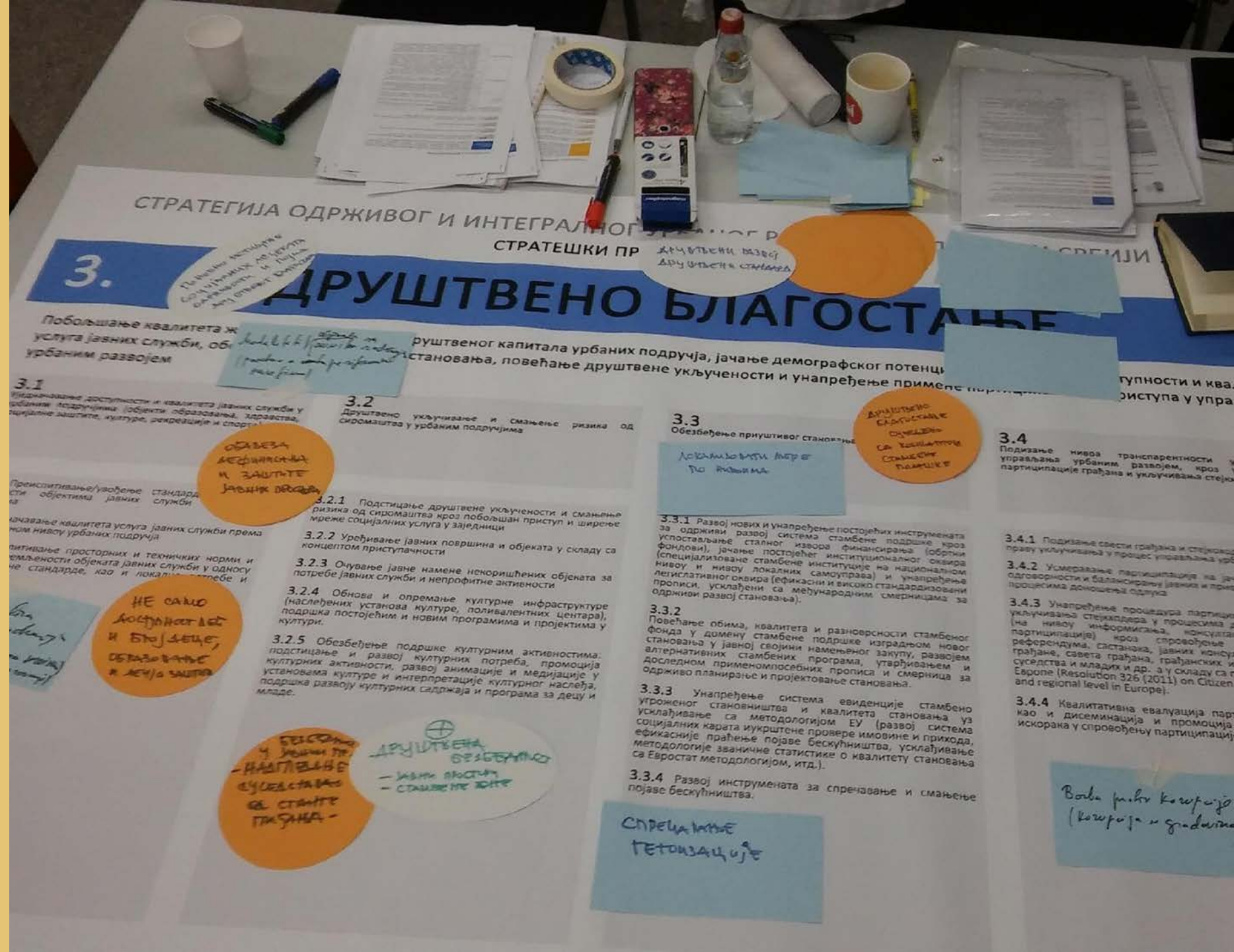
**Participacija kao
instrument za
proveru ciljeva,
mera,
formulisanje vizije
i definisanje
područja
prostorne
intervencije**

Izvor: SOUR RS 2030

Participacija
kao instrument
za proveru
ciljeva, mera,
formulisanje
vizije i
definisanje
područja
prostorne
intervencije

Izvor: SOUR RS 2030

**Participacija
kao instrument
za proveru
ciljeva, mera,
formulisanje
vizije i
definisane
područja
prostorne
intervencije**

Izvor: SOUR RS 2030

**Participacija
kao instrument
za proveru
ciljeva, mera,
formulisanje
vizije i
definisanje
područja
prostorne
intervencije –
sastanak radne
grupe**

Izvor: SOUR RS 2030

**Formalne
metode
participacije na
primeru
Strategije
održivog
urbanog razvoja
RS do 2030 –
javna rasprava
na nacrt**

**Povratno
informisanje
putem web
oglašavanja**

Izvor: SOUR RS 2030

Integrisanje rodne perspektive u proces donošenja odluka

- Učesnici procesa donošenja odluka ne poseduju uvek sredstva za komuniciranje ili ostvarivanje svojih interesa, posebno društveno deprivirane grupe.
- Učešće žena i devojčica u procesima planiranja ne znači da će rodna dimenzija biti integrisana u dokument javne politike/ plana (Spitzner et al., 2018).
- Rodna ekspertiza nije stečena kompetencija, već se mora razvijati kroz kontinuirani proces učenja (Rohr et al., 2018).
- Procesi participativnog planiranja treba da budu transformativni sa ciljem da odgovaraju na „...potrebe žena u skladu sa realnim životnim okolnostima, koje često uključuju brigu i negu [dece, starijih, osoba sa posebnim potrebama].“ (Kabeer, 2005).
- **Integrisanje rodne perspektive u procese donošenja odluka zahteva sagledavanje postojećih kapaciteta za participativno planiranje**

Primena ranog javnog uvida – Rezultati istraživanja u Aranđelovcu, Beogradu, Kragujevcu, Nišu, Novom Sadu, Pančevu i Šapcu- GIZ Projekat Unapređenje upravljanja zemljištem na nivou lokalnih samouprava u Srbiji (2017)

Izvor: Čolić, 2017

„Učesnici RJU mogu da prilože komentar na konceptualni okvir koji izlažemo u materijalu. Ali **ne postoji nikakva garancija** da će oni imati bilo kakav uvid u to da li je njihova primedba obrađena, jer ne postoji zakonska obaveza za tim. Iako se često trudimo da pred komisiju iznesemo sve primedbe i naše odgovore i sa RJU i sa JU, **suviše vremena prođe bez ikakve povratne informacije**. Pojedine opštine imaju praksu da izveštaj sa RJU stave na svoju veb stranicu, a neki planeri čak uzmu brojeve telefona ljudi koji su dolazili na RJU da bi ih kasnije obavestili o ishodu. Ali, ovo je samo **neformalna praksa**, i ne rade to svi i uvek.”

Metodologija istraživanja:

- Analiza sadržaja (ZPI, Pravilnik, izveštaj sa urbane laboratorije)
- Analiza sadržaja postojećih izveštaja o sprovedenom RJU dostupnih na internet stranicama JLSU i javnih preduzeća
- Kvalitativni intervjui sa stručnjacima iz prakse u sedam gradova u Srbiji (uprava, privatna i javna urbanistička preduzeća)

„Na primeru X, bilo je više učesnika tokom RJU nego na JU, nego tokom JU. To se desilo jer je **materijal bio atraktivan građanima** gde su postojala 3 varijantna rešenja u okviru PDR-a od kojih je trebalo da se izabere najbolje [...] Privlačenjem velikog broja učesnika u ovoj ranoj fazi izrade plana uspešni smo da smanjimo mogućnost za potencijalne konflikte u kasnijim fazama”

Primena alternativnih metoda participacije – primeri iz prakse

Nivo informisanja - pružanje objektivne i izbalansirane informacije kako bi se razumeli problemi, alternative, prednosti i/ili mogućnosti.

Primer: PDR Savapark, Šabac.

Izvor: Zindović, 2017

Primena alternativnih metoda participacije– primeri iz prakse na lokalnom nivou

Nivo konsultacija – cilj je da se dobije povratna informacija preko direktnog rada sa akterima, kako bi se obezbedilo razumevanje i sagledavanje različitih viđenja i aspiracija

Primer: Anketiranje građana sprovedeno 16. i 17. avgusta 2013. godine na dva punkta – na Trgu Srpskih Ratnika i u Bosansko-Hercegovačkoj ulici i preko web stranice Direkcije za planiranje i izgradnju „Kraljevo“.

Izvor: Strategija integralnog urbanog razvoja centralne gradske zone Kraljeva

**Primena
alternativnih
metoda
participacije—
primeri iz prakse**

**Nivo aktivne
participacije -**
saradnjom se postiže
partnerstvo u svakom
od aspekata
odlučivanja, uključujući
razvijanje alternativa i
identifikaciju željenih
rešenja.

Primer: PDR za razvoj
turističkog područja
"Rajkovo" u Majdanpeku
2011
Izvor: Čolić et al., 2013

**Primena
alternativnih
metoda participacije
dece – primeri iz
inostranstva**

**Primena
alternativnih
metoda participacije
dece – primeri iz
inostranstva**

Primena
alternativnih
metoda participacije
dece – primeri iz
inostranstva

<https://globaldesigningcities.org/publication/how-do-kids-experience-streets-the-reverse-periscope-companion-guide/>

How Do Kids Experience Streets? The Reverse Periscope Companion Guide

See the city through a child's eyes: from a height of about 95cm. GDCI's Streets for Kids Reverse Periscope is a do-it-yourself tool that encourages planners, city officials, and others to experience the obstacles and attractions of city streets from a child's perspective. Download this guide to learn how to create your own Reverse Periscope, what to look for when using it, and how to hold a community workshop to help more people experience Streets for Kids.

